

Józef BANASZAK

Informacje o faunie pszczół (*Apoidea*) Polski w nie publikowanych pracach magisterskich

Abstract. A few hundred unpublished master's theses on *Apoidea*, submitted at some of the Polish universities in the post-war period, were looked through and critically evaluated. Some of these papers (55) give information about the occurrence of 149 species of bees in Poland.

I. WSTĘP

W okresie powojennym w kilku ośrodkach naukowych naszego kraju, głównie na uczelniach rolniczych, powstało kilkaset prac magisterskich związanych z nadrodziną *Apoidea*, dotyczących głównie pszczoły miodnej i zapylania przez nią roślin. Część spośród tych prac zawiera również informacje o występowaniu na terenie Polski sporej liczby gatunków dziko żyjących *Apoidea*. Prace te, w formie maszynopisów, pozostające w archiwach i bibliotekach uczelni macierzystych, nie są znane nawet specjalistom i nie cytowane prawie zupełnie. Warto podkreślić, że niektóre z prac swym poziomem i zakresem tematów w pełni zasługują na oddzielne opublikowanie. Tym bardziej wydało się uzasadnione udostępnienie szerszemu ogółowi czytelników zawartych w tych pracach informacji faunistycznych. Będzie to również pewną satysfakcją dla autorów cytowanych prac. Omawiane prace powstały pod kierunkiem znanych specjalistów w zakresie *Apoidea* i już ten fakt może stanowić pewną gwarancję poprawności identyfikacji poszczególnych gatunków. Niezależnie od tego, prace zostały krytycznie ocenione, a oznaczenia nasuwające wątpliwości sprawdzone i wyjaśnione.

Spośród około 350 przejranych maszynopisów, 55 zawiera prezentowane niżej dane o faunie *Apoidea*. Problematyka tych opracowań jest bardzo różnorodna. Część z nich dotyczy ocen występowania owadów pszczołowatych na plan-

tacjach konieczny i lucerny, część stanowią prace faunistyczne, jak chociażby w tej grupie wyróżniająca się, zupełnie zapomniana praca o faunie trzmieli, napisana przez J. OLSZEWSKIEGO w roku 1937 na Uniwersytecie Poznańskim. Znaczną grupę stanowią prace nad sztuczną hodowlą trzmieli w ulikach i wykorzystaniem ich do zapylania plantacji nasiennych. Na podkreślenie zasługuje też grupa unikalnych prac nad gniazdowaniem trzmieli i innych pszczoł w warunkach naturalnych, bowiem jest zupełny brak tego typu badań w naszym piśmiennictwie i bardzo niewiele w obcym.

Wszystkie omawiane prace powstały w następujących ośrodkach naukowych: Katedra Ochrony Roślin Wyższej Szkoły Rolniczej w Szczecinie, Instytut Biologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Katedra Entomologii i Katedra Hodowli Owadów Użytkowych Akademii Rolniczej w Poznaniu, Uniwersytet Poznański — powstała tutaj jedyna cytowana praca z okresu przedwojennego, Katedra Ochrony Roślin Akademii Rolniczej w Lublinie, Instytut Zoologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Trzeba powiedzieć, że prace nie zawierające informacji faunistycznych, stanowią bardzo wartościowe przyczynki do znajomości roślin pokarmowych pszczoły miodnej i zagadnień związanych z jej hodowlą. Znajdują się one w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i w Akademii Rolniczej w Krakowie.

Za udostępnienie prac z wszystkich wymienionych wyżej ośrodków serdecznie dziękuję kierownikom bibliotek tych zakładów i uczelni. Wdzięczny jestem również kustoszowi biblioteki Zakładu Biologii Rolnej i Leśnej PAN w Poznaniu, mgr Danieli TSCHUSCHKE, za bardzo sprawne prowadzenie licznej korespondencji z wymienionymi placówkami. Specjalne podziękowanie należy się Pani Prof. dr hab. Annie ANASIEWICZ za sprawdzenie oznaczeń niektórych gatunków wymienionych w pracach z ośrodka lubelskiego.

II. SYSTEMATYCZNY WYKAZ GATUNKÓW

Liczby w nawiasach oznaczają kolejne numery prac zestawionych niżej. W wykazie nie uwzględniono części gatunków wymienionych przez PAWLIKOWSKIEGO (8), które zostały przez tego autora opublikowane (PAWLIKOWSKI 1978).

Colletidae

1. *Colletes succinctus* (L.) — okolice Torunia: Glinki (9).
2. *Colletes daviesanus* SM. — Toruń-Bielany, Chełmno (9), Lublin (33, 43, 45, 51), Końskowola (43).
3. *Colletes cunicularius* (L.) — Toruń-Bielany (9).
4. *Prosopis brevicornis* (NYL.) — Lublin (43, 51).
5. *Prosopis communis* (NYL.) — Lublin (45).
6. *Prosopis angustata* SCHENCK — Lublin (52) i okolice: Dąbrowice (47).

Andrenidae

7. *Andrena nigrospina* THOMS. — okolice Lublina: Sławin (41).
8. *Andrena cineraria* (L.) — Toruń-Bielany (9).
9. *Andrena agilissima* (SCOP.) — okolice Lublina: Turka (48, 53).
10. *Andrena thoracica* (FABR.) — Poznań (22).
11. *Andrena pubescens baltica* ALFK. — Lublin (33) i okolice: Elizówka (41).
12. *Andrena tibialis* (K.) — Toruń-Bielany (9), Lublin (51).
13. *Andrena haemorrhoea* (FABR.) — Poznań (22), Toruń-Bielany (9), Lublin (33) i okolice: Elizówka, Sławin (41).
14. *Andrena morawitzi* THOMS. — okolice Lublina: Elizówka (48).
15. *Andrena bimaculata* (K.) — okolice Lublina: Felin (38), Sławin (41).
16. *Andrena nigroaenea* (K.) — Toruń-Bielany (9).
17. *Andrena humilis* IMH. — okolice Lublina: Elizówka (41).
18. *Andrena bicolor* FABR. — Lublin (31, 45, 51) i okolice: Felin (38), Elizówka, Sławin (41).
19. *Andrena fulvida* SCHCK. — okolice Lublina: Dąbrowica (32), Elizówka (41).
20. *Andrena varians* (K.) — Poznań (22), Lublin (33).
21. *Andrena praecox* (SCOP.) — Toruń-Bielany (9).
22. *Andrena apicata* SM. — Poznań (22).
23. *Andrena fucata* SM. — Poznań (22).
24. *Andrena fulva* (SCHRK.) — Poznań (22).
25. *Andrena nana* (K.) — okolice Lublina: Dąbrowica (32).
26. *Andrena floricola* EVERS. — okolice Lublina: Sławin (41).
27. *Andrena niveata* FRIESE — Lublin (31) i okolice: Dąbrowica (32), Sławin (41).
28. *Andrena subopaca* NYL. — okolice Lublina: Sławin (41).
29. *Andrena saundersella* PERK. — Lublin (45, 52) i okolice: Dąbrowica (32, 47), Felin (38, 41), Elizówka (41).
30. *Andrena minutula* (K.) — Lublin (31, 33, 45, 51) i okolice: Dąbrowica (32, 47), Felin (38, 41), Elizówka, Sławin (41).
31. *Andrena minutuloides* PERK. — Lublin (31, 45).
32. *Andrena hattorfiana* (FABR.) — Lublin (51) i okolice: Dąbrowica (32).
33. *Andrena florea* FABR. — Lublin (31, 45).
34. *Andrena labialis* (K.) — okolice Lublina: Elizówka (48), Turka (48, 53).
35. *Andrena flavipes* PANZ. — Poznań (22), Lublin (31, 33, 43, 45, 51, 52).
36. *Andrena chrysopyga* SCHCK. — okolice Lublina: Felin (38).
37. *Andrena barbilabris* (K.) — Toruń-Bielany (9).
38. *Andrena proxima* (K.) — Poznań (22).
- 39a. *Andrena dorsata dorsata* (K.) — Lublin (31, 33, 45) i okolice: Felin (38).
- 39b. *Andrena dorsata propinqua* SCHCK. — Toruń-Bielany (9), Lublin (33, 51, 52) i okolice: Dąbrowica (32), Felin (38, 41), Sławin, Elizówka (41, 48).
40. *Andrena combinata* (CHRIST) — Lublin (31, 45).
41. *Andrena ovatula* (K.) — Toruń-Bielany (9) i okolice: Konieczynka (8).

42. *Andrena wilkella* (K.) – Lublin (51) i okolice: Elizówka, Turka (48).
 43. *Andrena gelbiae* v. d. VECHT – Lublin (31).
 44. *Panurgus calcaratus* (SCOP.) – Lublin (31, 33, 45, 52).
 45. *Panurginus labiatus* EVERS.M. – Lublin (51, 52).

Halictidae

46. *Halictus quadricinctus* (FABR.) – okolice Szczecina: Przylep (2), Rajkowo (6).
 47. *Halictus sexcinctus* (FABR.) – Toruń-Bielany (9).
 48. *Halictus rubicundus* (CHRIST) – Poznań (22), Lublin (31, 43, 45, 51, 52).
 49. *Halictus maculatus* SM. – okolice Szczecina: Przylep (2), Lublin (31, 33, 43, 45, 51).
 50. *Halictus subauratus* (ROSSI) – Lublin (31, 33, 45, 52).
 51. *Halictus tumulorum* (L.) – Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Chełmno (9), Lublin (31, 33, 43, 45, 51, 52).
 52. *Halictus fasciatus* NYL. – Lublin (31, 45).
 53. *Halictus xanthopus* (K.) – okolice Lublina: Felin, Sławin (41).
 54. *Halictus nitidus* (PANZ.) – Lublin (33, 45, 51) i okolice: Sławin (41).
 55. *Halictus quadrinotatus* (K.) – Poznań (22), Lublin (45, 52).
 56. *Halictus lativentris* (SCHCK.) – okolice Lublina: Sławin (41).
 57. *Halictus quadrinotatulus* (SCHCK.) – Lublin (31, 33, 45, 51) i okolice: Elizówka (41).
 58. *Halictus laevigatus* (K.) – okolice Lublina: Felin (38, 41).
 59. *Halictus zonulus* SM. – Lublin (31) i okolice: Motycz (42).
 60. *Halictus leucozonius* (SCHRK.) – Lublin (33, 43, 45).
 61. *Halictus villosulus* (K.) – Lublin (31, 33, 43, 45, 52).
 62. *Halictus leucopus* K. – Lublin (31, 33, 52).
 63. *Halictus viridiaeneus* BLÜTHG. – Lublin (43, 45, 51, 52) i okolice: Końskowola (43).
 64. *Halictus brevicornis* SCHCK. – Lublin (45, 52).
 65. *Halictus sexstrigatus* SCHCK. – Lublin (31, 33) i okolice: Felin, Sławin (41).
 66. *Halictus tarsatus* SCHCK. – Lublin (45).
 67. *Halictus semilucens* ALFK. – Lublin (45).
 68. *Halictus lucidulus* (SCHCK.) – Lublin (31, 33, 43, 45, 51, 52) i okolice: Felin (38, 41), Sławin (41), Końskowola (43).
 69. *Halictus minutissimus* (K.) – Lublin (31, 43, 45, 51, 52) i okolice: Elizówka, Felin, Sławin (41), Końskowola (43).
 70. *Halictus nitidiusculus* (K.) – Lublin (31, 33, 43, 45, 51, 52) i okolice: Elizówka, Felin, Sławin (41).
 71. *Halictus minutus* (K.) – Poznań (22), Lublin (31, 43, 45, 52) i okolice: Elizówka, Felin, Sławin (41).
 72. *Halictus rufitarsis* ZETT. – Lublin (45).

73. *Halictus niger* VIER. — Lublin (31, 45) i okolice: Sławin (41).
 74. *Halictus fulvicornis* (K.) — Lublin (50, 52) i okolice: Elizówka (41).
 75. *Halictus laticeps* SCHCK. — Lublin (33, 43, 45, 51) i okolice: Elizówka, Sławin (41).
 76. *Halictus paucillus* (SCHCK.) — Lublin (31, 33, 43, 45, 51) i okolice: Felin (38, 41), Sławin (41).
 77. *Halictus aeneidorsum* ALFK. — Lublin (51).
 78. *Halictus morio* (FABR.) — Lublin (31, 33, 43, 45, 51, 52) i okolice: Sławin (41), Końskowola (43).
 79. *Halictus linearis* SCHCK. — Lublin (31).
 80. *Halictus nigripes* LEP. — Lublin (31, 33, 45).
 81. *Halictus calceatus* (SCOP.) — Lublin (31, 33, 43, 45, 51, 52) i okolice: Elizówka, Felin, Sławin (41).
 82. *Halictus albipes* (FABR.) — Toruń-Bielany, Chełmno (9), Lublin (31, 33, 43) i okolice: Felin (38, 41), Sławin (41).
 83. *Halictus politus* (SCHCK.) — Lublin (31, 33, 43, 45, 52).
 84. *Halictus lateralis* BRUL. — okolice Lublina: Elizówka, Felin (41).
 85. *Sphcodes puncticeps* THOMS. — Lublin (52).
 86. *Rophites (Rophites) quinquespinosus* SPIN. — okolice Lublina: Elizówka (50)
 87. *Rophites (Rophites) hartmanni* FRIESE — Lublin (45).
 88. *Rophites (Rophitoides) canus* EVERS. — Lublin (31, 51) i okolice: Elizówka (34, 50), Chełm i Łabunie pod Zamościem (34, 37).
 89. *Systropha curvicornis* (SCOP.) — Lublin (33, 45, 51).

Melittidae

90. *Melitta leporina* (PANZ.) — okolice Szczecina: Przylep (2), Rajkowo (6), okolice Torunia: Koniczynka (8), Lublin (31, 51, 52) i okolice: Elizówka (34, 50), Turka (48, 53), Łabunie pod Zamościem i Chełm Lub. (34).
 91. *Melitta tricincta* K. — okolice Lublina: Turka (48, 53).
 92. *Melitta haemorrhoidalis* (FABR.) — Lublin (33, 45).
 93. *Dasypoda hirtipes* (FABR.) — Toruń-Bielany (9), Lublin (31, 33, 52).
 94. *Macropis fulvipes* (FABR.) — okolice Szczecina: Rajkowo (6).

Megachilidae

95. *Anthidium manicatum* (L.) — Toruń-Bielany, Chełmno (9), Lublin (45).
 96. *Heriades crenulatus* NYL. — Lublin (31).
 97. *Metallinella brevicornis* (FABR.) — Poznań i okolice: Bolechowo, Potasze, Kórnik, a także: Dąbrowy pod Bydgoszczą, Szczyrk, Poleczyn Zdrój, Bolkowo pod Białogardem (13).
 98. *Hoplitis leucomelaena* (K.) — Poznań i okolice, a także Szubin, Dąbrowy pod Bydgoszczą, Poleczyn Zdrój (13), Lublin (45).
 99. *Hoplitis tuberculata* (NYL.) — Lublin (31, 45).

100. *Osmia parietina* CURT. — Lublin i okolice: Sławin (41).
 101. *Osmia rufa* (L.) — Poznań i okolice: Plewiska, Bolechowo, Potasze, Kórnik, a także: Szubin, Dąbrowy pod Bydgoszczą, Bolkowo pod Białogardem, Zamanki pod Cieszynem, Szczyrk pod Bielskiem-Białą, Poleczyn Zdrój, okolice Żywca (13), Poznań (22), Lublin (51).
 102. *Osmia caerulescens* (L.) — Poznań (15), Lublin (51).
 103. *Megachile centuncularis* (L.) — woj. koszalińskie (13).
 104. *Megachile versicolor* SM. — woj. koszalińskie (13).
 105. *Megachile circumcincta* (K.) — Toruń-Bielany (9).
 106. *Megachile ericetorum* LEP. — Toruń-Bielany (9), Lublin (45, 51).
 107. *Megachile rotundata* (FABR.) — okolice Chełmna — Klamry (9).
 108. *Coelioxys quadridentata* (L.) — Lublin (45).
 109. *Coelioxys rufescens* LEP. — Poznań (15).

Anthophoridae

110. *Nomada rufipes* FABR. — Lublin (45).
 111. *Nomada roberjeotiana* PANZ. — Lublin (45, 52).
 112. *Nomada flavoguttata* K. — Lublin (45).
 113. *Nomada fuscicornis* NYL. — Lublin (45).
 114. *Ammobates punctatus* (FABR.) — Toruń-Bielany (9).
 115. *Tetralonia dentata* (KLUG) — Toruń-Bielany (9).
 116. *Tetralonia macroglossa* ILL. — Lublin (45).
 117. *Eucera longicornis* (L.) — okolice Torunia: Koniczynka (8), Lublin (31, 33, 51) i okolice: Elizówka (48).
 118. *Anthophora acervorum* (L.) — Toruń-Bielany (9), Poznań (15, 22), Lublin (31, 43, 45, 51).
 119. *Anthophora aestivalis* (PANZ.) — Lublin (45, 51, 52).
 120. *Anthophora parietina* (FABR.) — Poznań (15, 16, 25, 27), Lublin (33).
 121. *Anthophora vulpina* (PANZ.) — okolice Lublina: Felin (38).
 122. *Amegilla quadrifasciata* (VILL.) — Lublin (31).
 123. *Melecta punctata* (FABR.) — Lublin (33, 43, 51).
 124. *Melecta luctuosa* (SCOP.) — Poznań (15), Lublin (45, 52).
 125. *Ceratina cyanea* (K.) — Toruń-Bielany (9).

Apidae

126. *Bombus soroeensis* (FABR.) — Poznań (28) i okolice: Plewiska (16), Osowa Góra-Ludwikowo (29), woj. lubelskie (40), okolice Lublina: Turka (48, 53), Łabunie pod Zamościem (37).
 127. *Bombus lucorum* (L.) — okolice Szczecina: Bezrzecze (1), Gumieńce (1), Przylep (2, 5, 7), Rajkowo (3, 6), Skarbymierzyce (4), okolice Stargardu: Lipki (1), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Glinki (9), Wielkopolska (29), Poznań (20, 22, 24, 25) i okolice: Baborówko, Ple-

- wiska (16), Chełm Lubelski (30) i okolice: Okszków (35), Łabunie pod Zamościem (37, 39, 49), Lublin (51) i okolice: Elizówka (36, 50), Turka (48, 53).
128. *Bombus terrestris* (L.) — okolice Szczecina: Przylep (2, 5, 7), Rajkowo (3, 6), Bydgoszcz (10), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Glinki (9), okolice Chełma (9), Poznań (12, 14, 15, 19–26) i okolice: Baranowo (11, 18), Baborówko, Plewiska (16), Kórnik (17), Gwiazdowo (20), Nagradowice pod Środą (24), Wielkopolska (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), Łabunie pod Zamościem (37, 39, 49), Lublin (51) i okolice: Elizówka (36, 48, 50), Motycz (42, 46), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
129. *Bombus hypnorum* (L.) — Przylep pod Szczecinem (7), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Bydgoszcz i okolice (10), Poznań (12, 15–17, 19, 22–25, 27, 28) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Kórnik (17, 20), Puszczykowo, Osowa Góra-Ludwikowo (29), Lublin (51) i okolice: Elizówka (36, 50), Motycz (42), Turka (48, 53), Okszków pod Chełmem Lub. (44), woj. lubelskie (40, 54).
130. *Bombus jonellus* (K.) — okolice Poznania: Osowa Góra-Ludwikowo (29).
131. *Bombus pratorum* (L.) — okolice Szczecina: Bezrzecze, Lipki, Gumieńce (1), Skarbymierzyce (4), Przylep (7) oraz Toruń-Bielany (9), okolice Chełmna (9), Poznań (15, 20, 22, 25, 27) i okolice: Baborówko, Osowa Góra-Ludwikowo (29), Kuślin k. Nowego Tomyśla (29).
132. *Bombus lapidarius* (L.) — okolice Szczecina: Bezrzecze, Lipki, Gumieńce (1), Przylep (2, 5, 7), Rajkowo (3, 6), Skarbymierzyce (4), okolice Torunia: Koniczynka (8), Toruń-Bielany (9), okolice Chełmna (9), Poznań (12, 14–17, 19, 21–28) i okolice: Baranowo (11), Baborówko, Plewiska (16), Kórnik (17, 20), Nagradowice (20), Wielkopolska (29), okolice Zamościa: Łabunie, Lipsk (49), Łabunie (37, 39), Lublin (51) i okolice: Elizówka (36, 50), Turka (48, 53), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), woj. lubelskie (40, 54).
133. *Bombus hortorum* (L.) — okolice Szczecina: Bezrzecze, Lipki, Gumieńce (1), Przylep (2, 7, 5), Rajkowo (3, 6), Skarbymierzyce (4), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Glinki (9), Poznań (14, 16, 20, 22–25, 27–28) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Puszczykowo (29), Chełm Lub. i okolice (30): Okszków (35, 44), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39), Łabunie, Lipsk (49), okolice Lublina: Elizówka (36, 50), Motycz (42, 46), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
134. *Bombus ruderatus* (FABR.) — Przylep pod Szczecinem (2), Koniczynka pod Toruniem (8), Wielkopolska (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39), Lipsk (49), okolice Lublina: Elizówka (36, 50), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40).
135. *Bombus humilis* ILL. — woj. szczecińskie: Bezrzecze (1), Poznań (20, 24, 27, 29) i okolice: Swadzim, Osowa Góra-Ludwikowo (29), Osiek i Morzewo pod Chodzieżą, Dzwonowo pod Wągrowcem, Rojów pod Kępem (29), Chełm Lub. i okolice (30), okolice Zamościa: Łabunie (37), Lipsk (49), Elizówka pod Lublinem (50), woj. lubelskie (40).

136. *Bombus muscorum* (L.) — okolice Szczecina: Bezrzecze, Lipki (1), Przylep (2, 5, 7), Rajkowo (3), Skarbymierzyce (4), Koniczynka pod Toruniem (8), Poznań (15, 24, 27, 28) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Tulce (20), Nagradowice pod Środą (24), Wielkopolska (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39, 49), Lipsk (49), okolice Lublina: Elizówka (36, 50), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
137. *Bombus pascuorum* (SCOP.) — okolice Szczecina: Bezrzecze, Gumieńce (1), Rajkowo (3), Przylep (5), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), okolice Chełmna: Klamry (9), Poznań (14, 17, 19, 20, 23, 24, 27, 28) i okolice: Kórnik (17), Wielkopolska (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), Łabunie pod Zamościem (37, 39), Lublin (51) i okolice: Motycz (42), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
138. *Bombus ruderarius* (MÜLL.) — Lipki pod Stargardem Szczec. (1), okolice Szczecina: Przylep (2, 5, 7), Rajkowo (3, 6), Skarbymierzyce (4), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Klamry pod Chełmnem (9), Poznań (14, 16, 17, 20, 24, 25, 27–29) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Kórnik (17), Mosina, Puszczykowo, Swadzim, Wielkie (29), Grodzisk, Osiek pod Chodzieżą, Zielonka pod Obornikami, Dzwonowo pod Wągrowcem (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39, 48), Lipsk (48), Lublin (50) i okolice: Elizówka (36, 50), Motycz (42), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
139. *Bombus sylvarum* (L.) — Lipki pod Stargardem Szczec. (1), okolice Szczecina: Przylep (2, 5, 7), Rajkowo (3, 6), Skarbymierzyce (4), Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), okolice Poznania: Baborówko, Plewiska (16), Tulce (20), Poznań (24, 27, 28), Nagradowice pod Środą Wkp. (24), Wielkopolska (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), Lublin (45) i okolice: Elizówka (36, 50), Turka (48, 53), Łabunie pod Zamościem (37, 39), woj. lubelskie (40, 54).
140. *Bombus veteranus* (FABR.) — okolice Szczecina: Rajkowo (3), okolice Poznania: Plewiska (16), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39, 49), Lipsk (49), okolice Lublina: Elizówka (36, 50), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
141. *Bombus laesus* MOR. — Okszków pod Chełmem Lub. (44), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39), Lipsk (49), okolice Lublina: Elizówka (50), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40).
142. *Bombus subterraneus* (L.) — Toruń-Bielany (9) i okolice: Koniczynka (8), Poznań (15, 20, 24, 27, 28) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Nagradowice pod Środą Wkp. (24), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszków (35, 44), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39), Lipsk (49), Elizówka pod Lublinem (36, 50), woj. lubelskie (40, 54).
143. *Bombus distinguendus* MOR. — okolice Szczecina: Rajkowo (3), Skarbymierzyce (4), Przylep (5, 7), Koniczynka pod Toruniem (8), Poznań (24, 27) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Puszczykowo (29), Nagradowice pod

- Środą Wkp. (24), Opalenica, Obrzycko pod Szamotułami, Kuślin i Bolewiko pod Nowym Tomysłem (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszów (35), okolice Zamościa: Łabunie (39), Lipsk (49), okolice Lublina: Elizówka (36), Turka (48, 53), woj. lubelskie (40).
144. *Bombus confusus* SCHENCK — Toruń-Bielany (9), Poznań (29) i okolice: Osowa Góra-Ludwikowo, Morzewo i Osiek pod Chodzieżą (29), Chełm Lub. (30), Łabunie pod Zamościem (37, 39, 49), Elizówka pod Lublinem (50), woj. lubelskie (40).
145. *Bombus pomorum* (PANZ.) — Przylep pod Szczecinem (5), Poznań (24, 27–29) i okolice: Baborówko, Plewiska (16), Puszczykowo (29), Morzewo i Osiek pod Keynią, Rojów pod Kępem (29), Nagradowice pod Środą Wkp. (24), Kuślin pod Nowym Tomysłem, Dolsk pod Śremem, Wilkowyja pod Jarocinem (29), Chełm Lub. (30) i okolice: Okszów (35), okolice Zamościa: Łabunie (37, 39), Lipsk (49), Turka pod Lublinem (48, 53), woj. lubelskie (40, 54).
146. *Psithyrus rupestris* (FABR.) — Koniczynka pod Toruniem (8), Nagradowice pod Środą Wkp. (24), Chełm Lub. (30), Łabunie pod Zamościem (37), Turka pod Lublinem (53).
147. *Psithyrus campestris* (PANZ.) — Koniczynka pod Toruniem (8), Chełm Lub. (30).
148. *Psithyrus barbutellus* (K.) — Nagradowice pod Środą Wkp. (24), Łabunie pod Zamościem (37), Motycz pod Lublinem (46).
149. *Psithyrus vestalis* (GEOFFR.) — Poznań (20), okolice Środy Wkp.: Gwiazdowo (20), Nagradowice (24), okolice Lublina: Elizówka (48), Turka (53).

III. WYKAZ NIE PUBLIKOWANYCH PRAC MAGISTERSKICH (MASZYNOPISY) ZAWIERAJĄCYCH INFORMACJE O FAUNIE APOIDEA POLSKI

A. Prace wykonane w Akademii Rolniczej w Szczecinie

1. BOBROWSKA K. 1960. Owady zapylające koniczynę czerwoną ze szczególnym uwzględnieniem trzmieli. Katedra Ochrony Roślin WSR, 27 pp.
2. HERASIMCZYM A. 1964. Obserwacje nad owadami zapylającymi lucernę nasienną w RZD Przylep. Katedra Ochrony Roślin WSR, 42 pp., 7 tab.
3. PODWÓJCI K. 1962. Owady zapylające koniczynę czerwoną ze szczególnym uwzględnieniem trzmieli. Katedra Ochrony Roślin WSR, 30 pp.
4. SCHNEIDER I. 1961. Owady zapylające koniczynę czerwoną ze szczególnym uwzględnieniem trzmieli. Katedra Ochrony Roślin WSR, 22 pp.
5. SŁAWIŃSKA I. 1962. Owady zapylające koniczynę czerwoną ze szczególnym uwzględnieniem trzmieli. Katedra Ochrony Roślin WSR, 42 pp.
6. SZARMACH J. 1964. Owady biorące udział w zapylaniu lucerny. Katedra Ochrony Roślin WSR, 43 pp., 4 tab.
7. WELC K. 1961. Owady zapylające koniczynę czerwoną ze szczególnym uwzględnieniem trzmieli. Katedra Ochrony Roślin WSR, 34 pp., 1 tab., 6 ff.

B. Prace wykonane na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu

8. PAWLIKOWSKI T. 1974. Dynamika pszczołowatych (*Apoidea*) na uprawach rzepaku ozimego (*Brassica napus* L.) i koniczyny czerwonej (*Trifolium pratense* L.) w Koniczynie koło Torunia w 1973 roku. Instytut Biologii, 26 pp., 5 tab., 6 ff.
9. SROKA E. 1977. Zbiorowiska antropofilnych żądłówek (*Aculeata*) wybranych siedlisk kserotermicznych okolic Torunia. Instytut Biologii, 33 pp., 22 tab.
10. ZIÓŁKOWSKI H. 1972. Obserwacje pojawu, rozwoju i biologii trzmieła parkowego (*Bombus hypnorum* L.) i ziemnego (*Bombus terrestris* L.) w okolicach Bydgoszczy. Instytut Biologii, 43 pp.

C. Prace wykonane w Akademii Rolniczej i na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu

11. BENDKOWSKA A. 1981. Badania nad zapyleniem cebuli nasiennej w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Baranowo w sezonie wegetacyjnym 1980. Instytut Zoologii Stosowanej AR, 27 pp., 8 tab., 9 ff.
12. BŁOTNA B., BIESIADA J. 1972. Badania nad udomowieniem trzmieli (*Bombus* LATR., *Hymenoptera*, *Apoidea*) w sezonie wegetacyjnym 1971 roku. Instytut Zoologii Stosowanej WSR, 30 pp., 13 tab., 6 ff.
13. CIERNIAK A. 1968. Próby hodowli pszczół miesierek i murarek (*Megachilidae*, *Hymenoptera*, *Apoidea*) w pułapkachgniazdowych. Katedra Entomologii WSR, 26 pp., 6 ff.
14. GÓRKA J. 1970. Wyniki badań nad hodowlą trzmieli w ulikach. Katedra Entomologii WSR, 32 pp., 6 tab., 4 ff.
15. GRZEŃKOWSKA L. 1966. Bdnania nad użytecznością gospodarczą pszczół porobnic (*Anthophora parietina* F.) w nasiennictwie koniczyny czerwonej. Katedra Entomologii WSR, 36 pp., 11 tab., 9 ff.
16. JUDZIŃSKI F. 1965. Dowiadczenia nad praktycznym zastosowaniem trzmieli oraz porobnic do zapylenia plantacji nasiennej koniczyny czerwonej. Katedra Entomologii WSR, 30 pp., 9 tab., 2 ff.
17. KASZTELEWICZ J. 1973. Dalsze badania nad osiedlaniem i rozmnażaniem się trzmieli w ulikach. Instytut Zoologii Stosowanej AR, 36 pp., 7 tab., 13 ff.
18. KUJATH P. 1979. Badania nad entomofauną zapyłającą marchew nasienną w RZD Baranowo w 1978 roku. Instytut Zoologii Stosowanej AR, 25 pp., 4 tab.
19. LIPIŃSKI M. 1973 Wpływ żywienia pokarmami węglowodanowymi na rozwój rodzin trzmieli osiedlonych w ulikach. Instytut Zoologii Stosowanej AR, 16 pp., 4 tab.
20. MAJEWSKI J. A. 1963. Obserwacje nad osiedlaniem się trzmieli w gniazdach naturalnych i sztucznych. Katedra Zoologii WSR, 32 pp., 14 ff.
21. MAZERANT U. 1967. Dalsze badania nad udomowieniem trzmieli. Katedra Entomologii WSR, 26 pp., 11 tab.
22. NOWAK M. 1969. Dziko żyjące błonkówki pszczołowate zapyłające drzewa i krzewy owocowe na terenie sadu RZD Marcein. Katedra Entomologii WSR, 22 pp., 1 tab., 7 ff.
23. PORAWSKI J. 1970. Badania laboratoryjne nad wpływem nowszych insektycydów stosowanych w zwalczaniu stonki ziemniaczanej na dziko żyjące błonkówki pszczołowate (*Bombidae*, *Hymenoptera*, *Apoidea*). Katedra Entomologii WSR, 29 pp., 14 tab.
24. SZPERA M. 1964. Doświadczenia nad praktycznym zastosowaniem trzmieli do zapylenia plantacji nasiennych lucerny. Katedra Entomologii WSR, 31 pp., 7 tab., 2 ff.
25. SZYŁO J. 1965. Doświadczenia nad praktycznym zastosowaniem trzmieli i porobnic do zayania plantacji nasiennych lucerny mieszańcowej. Katedra Entomologii WSR, 30 pp., 5 tab.
26. TENERLE J. 1968. Badania nad użytecznością gospodarczą trzmieli (*Bombus* LATR.) w nasiennictwie lucerny. Katedra Entomologii WSR, 22 pp., 6 ff.

27. WESOŁOWSKA L. 1964. Zapylenie kwiatów wyki ozimej (*Vicia villosa* ROTH.) przez błonkówki pszczołowe (Hymenoptera, Apoidea). Katedra Zoologii WSR, 25 pp., 5 tab., 4 ff.
28. WILCZEK H. 1967. Badania nad rozwojem jajników u samiczek trzmieli (*Bombus* LATR., Hymenoptera: Apoidea). Katedra Entomologii WSR, 56 pp., 9 tab.
29. OLSZEWSKI J. 1937. Gatunki trzmieli na ziemiach Wielkopolski, rola trzmiela w zapyłaniu koniczyny czerwonej. Zakład Zoologii i Entomologii Uniwersytetu Poznańskiego, 67 pp., 2 tab.

D. Prace wykonane w Akademii Rolniczej w Lublinie

30. ANTONIK W. 1967. Owady pszczołowe występujące na plantacjach lucerny mieszańcowej i koniczyny czerwonej w okolicy Chełma Lubelskiego w roku 1966. Katedra Ochrony Roślin WSR, 39 pp., 11 tab.
31. CIENIUCH I. 1977. Rośliny pokarmowe dzikich błonkówek pszczołowatych (Hymenoptera, Apoidea). Instytut Ochrony Roślin AR, 24 pp., 4 tab.
32. CZOPEK A. 1980. Entomofauna nakwietna pietruszki i selerów korzeniowych w Dąbrowicy k. Lublina. Instytut Ochrony Roślin AR, 22 pp., 10 tab.
33. FODEMSKA-LENART M. 1979. Gniazdowanie sąsiedzkie różnych Apoidea i ich powiązania z roślinnością. Instytut Ochrony Roślin AR, 57 pp., 7 tab.
34. HILLER A. 1972. Skład botaniczny pyłku zebranego przez pszczoły *Melitta leporina* PANZ. i *Rhopitoides canus* Ev. odłowione na lucernie. Instytut Ochrony Roślin WSR, 31 pp., 4 tab., 3 ff.
35. JANKOWSKA A. 1968. Trzmielie i dzikie pszczoły zapyłające lucernę mieszańcową (*Medicago media* L.) i koniczynę czerwoną (*Trifolium pratense* L.) w okolicach Chełma Lubelskiego w roku 1967. Katedra Ochrony Roślin WSR, 57 pp., 21 tab.
36. KACZMARCZYK L. 1968. Owady pszczołowe występujące w biocenozie kwitnącej lucerny mieszańcowej (*Medicago media* PERS.) w Elizówce w 1967 roku. Katedra Ochrony Roślin WSR, 37 pp., 9 tab., 2 ff.
37. KOWALSKI J. 1967. Owady pszczołowe występujące w biocenozie lucerny mieszańcowej i koniczyny czerwonej w Łabuniach w roku 1966. Katedra Ochrony Roślin WSR, 49 pp., 11 tab.
38. KALIŃSKA A. B. 1978. Entomofauna owadów zapyłających kwiaty selerów naciowych (*Apium graveolens* L. var. *dulce* (MILL.) PERS.) w Felinie k. Lublina. Instytut Ochrony Roślin AR, 36 pp., 3 tab., 5 ff.
39. KOWALSKA B. 1969. Owady pszczołowe występujące w biocenozie lucerny mieszańcowej i koniczyny czerwonej w Łabuniach w roku 1968. Katedra Ochrony Roślin WSR, 33 pp., 8 tab.
40. KYC S. 1971. Oblot koniczyny czerwonej przez trzmielie (*Bombus* LATR.). Określenie wierności poszczególnych gatunków w stosunku do koniczyny czerwonej na podstawie analizy botanicznej obnóży. Instytut Ochrony Roślin WSR, 27 pp., 21 tab.
41. LISIAK M. 1977. Dzikie błonkówki pszczołowe (Hymenoptera, Apoidea) oblatujące rzepak ozimy w okolicy Lublina w roku 1967. Instytut Ochrony Roślin AR, 26 pp., 5 tab.
42. MACIEJEWSKA-FILIPEK Z. 1977. Badania nad owadami zapyłającymi kwiaty ogórka (*Ocunis salivus* L.) w okolicy Lublina w roku 1976. Instytut Ochrony Roślin AR, 31 pp., 7 tab.
43. MAZUREK G., LESZCZYŃSKA U. 1982. Obserwacje nad gniazdowaniem dzikich błonkówek pszczołowatych (Hymenoptera, Apoidea) w glebie i w budowlach. Instytut Ochrony Roślin AR, 45 pp., 11 tab.
44. OLSZEWSKA W. 1969. Owady pszczołowe zapyłające lucernę mieszańcową i koniczynę czerwoną w okolicy Chełma Lubelskiego w roku 1968. Katedra Ochrony Roślin WSR, 36 pp., 9 tab.

45. POŚNIK E. 1977. Obserwacje nad gniazdowaniem dzikich *Apoidea*. Instytut Ochrony Roślin AR, 33 pp., 3 tab.
46. RUBIK H. 1976. Obserwacje nad zapylaniem ogórka — *Cucumis sativus* L. Instytut Ochrony Roślin AR, 44 pp., 9 tab.
47. RZYM M. 1982. Entomofauna nakwietna selerów (*Apium graveolens* L. var. *rapaceum* (MILL.)). Instytut Ochrony Roślin AR, 28 pp., 9 tab.
48. SIEJKO A. 1966. Owady pszczołowate występujące na lucernie i koniczynie nasiennej w okolicy Lublina w roku 1965. Katedra Ochrony Roślin WSR, 32 pp., 4 tab.
49. SIERKOWSKA-KOWAL L. 1968. Owady pszczołowate zapylające lucernę i koniczynę czerwoną w okolicy Zamościa. Katedra Ochrony Roślin WSR, 34 pp., 9 tab., 4 ff.
50. SMOLIK Z. 1969. Owady pszczołowate występujące na lucernie nasiennej w Elizówce koło Lublina w roku 1968. Katedra Ochrony Roślin WSR, 34 pp., 6 tab.
51. SOKOŁOWSKA M. 1970. Obserwacje nad gniazdowaniem niektórych pszczołowatych. Katedra Ochrony Roślin WSR, 36 pp., 9 tab., 14 ff.
52. TARACHA M. 1981. Obserwacje nad gniazdowaniem dzikich błonkówek pszczołowatych (*Hymenoptera, Apoidea*). Instytut Ochrony Roślin AR, 49 pp., 7 tab.
53. TKACZYK T. W. 1966. Owady pszczołowate występujące na koniczynie nasiennej w okolicy Lublina w 1965 roku. Katedra Ochrony Roślin WSR, 45 pp., 6 tab.
54. ZAWISZA J. 1971. Poznanie roślin pokarmowych trzmieli (*Bombus* LATR.) na podstawie analizy botanicznej obnoży zebranych przez samice i robotnice. Instytut Ochrony Roślin WSR, 23 pp., 16 tab.

E. Prace wykonane na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie

- *55. ĆWIERZYK J. 1962. Trzmielie (*Bombus* LATR.) Plebańskiej Góry. Uniwersytet Jagielloński.

IV. UWAGI FAUNISTYCZNE

Omawiane prace zawierają dane o występowaniu w Polsce 149 gatunków *Apoidea*, co stanowi trzecią część gatunków stwierdzonych dotąd w kraju. Stanowią one zatem poważne źródło informacji na temat fauny pszczół. Poszerzają wiedzę o występowaniu również szeregu rzadko obserwowanych gatunków, znanych w naszym kraju jedynie z pojedynczych stanowisk. Na większą uwagę zasługują następujące gatunki:

Halictus lateralis (41) — śródziemnomorski gatunek, w środkowej Europie znany ze Szwajcarii i Węgier (EBMER 1970). W Polsce podawany od niedawna jedynie z kilku stanowisk na Wyżynie Lubelskiej (ANASIEWICZ 1973, 1976).

Heriades crenulatus (31) — pontyjsko-medytterraneancki gatunek, w Polsce znany dotychczas z kilku stanowisk. Na nasze ziemie dotarł najprawdopodobniej z ostoi podolskich (BANASZAK 1980), a stanowisko z Lublina może być dodatkowym tego potwierdzeniem.

Hoplitis tuberculata — Lublin (31, 45) i Chełm Lubelski (ANASIEWICZ 1973, 1975) są jedynymi znanymi do tej pory stanowiskami w Polsce. STOECKHERT (1933) uważa go za gatunek borealno-alpejski.

Ammobates punctatus (9) — znany z południowej i środkowej Europy. W Polsce podawany jedynie z kilku stanowisk.

* Praca nie znana autorowi z oryginału.

Bombus jonellus — stanowisko z Poznania (29) jest dodatkowym potwierdzeniem występowania tego stosunkowo rzadko obserwowanego gatunku na Niżu Środkowopolskim.

Z rzadkich gatunków należy wymienić także *Andrena ratisbonensis* STOECKH., wymieniany z okolic Lublina (48) oraz *Halictus limbellus* MOR., podawany z Lublina (31, 45). Ponieważ nie udało się sprawdzić poprawności oznaczeń tych gatunków (brak okazów w zbiorach) nie zostały włączone do powyższego wykazu.

Błędnie natomiast oznaczono następujące gatunki:

- Andrena nana* (K.) — w rzeczywistości *A. saundersella* PERK. (41),
Halictus pauperatus BRULL. — w rzeczywistości *H. villosulus* (K.) (52),
Halictus villosus (SCHENCK) — w rzeczywistości *H. villosulus* (K.) (43),
Melitta tomentosa FRIESE — w rzeczywistości *M. leporina* (PANZ.) (45),
Nomada discrepans SCHMIDK. — w rzeczywistości *N. roberjeotiana* PANZ. (52).

V. CYTOWANE PIŚMIENNICTWO

- ANASIEWICZ A. 1973. Błonkówki pszczołowate (*Apoidea, Hymenoptera*) występujące na plantacjach lucerny mieszańcowej (*Medicago media* PERS.) i skład florystyczny zebranego przez nie pyłku. Akademia Rolnicza w Lublinie — Rozprawy naukowe, 39 pp.
- ANASIEWICZ A. 1975. The bees (*Apoidea, Hymenoptera*) on alfalfa (*Medicago media* PERS.) plantations. I. The species composition and variation of flights. Ecol. pol., 23, 1: 129-146.
- ANASIEWICZ A. 1976. Dzikie błonkówki pszczołowate (*Apoidea, Hymenoptera*) występujące w biocenozie kwitnącej koniczyny czerwonej. Pol. Pismo ent., 46: 145-153.
- BANASZAK J. 1980. Pszczoły (*Apoidea, Hymenoptera*) siedlisk kserotermicznych rejonu dolnej Wisły. Fragm. faun., 25, 19: 335-360.
- EBMER A. W. 1970. Die Bienen des genus *Halictus* LATR. s.l. im grossraum von Linz (*Hymenoptera, Apoidea*). Naturkundl. Jb. Stadt. Linz, 1970: 19-82.
- PAWLIKOWSKI T. 1978. Związki pokarmowe pszczołowatych (*Hymenoptera, Apoidea*) występujących na uprawach rzepaku ozimego — *Brassica napus* L. z innymi roślinami zielnymi w okolicy Torunia. Pol. Pismo ent., Wrocław, 48: 267-277.
- STOECKHERT F. K. 1933. Die Bienen Frankens (*Hym. Apid.*). Deutsch. ent. Zeitschr., Berlin, 1932: VI + 1-294.

Zakład Biologii Rolnej i Leśnej PAN
60-809 Poznań, Świerczewskiego 19

РЕЗЮМЕ

[Заглавие: Информации о фауне пчел (*Apoidea*) Польши из неопубликованных дипломных работ]

Было просмотрено и критически оценено около 350 неопубликованных дипломных работ на тему *Apoidea*, выполненных в послевоенный период в нескольких

высших учебных заведениях в Польше. В части из этих работ (55) содержатся информации о 149 видах *Apoidea*, встречающихся на территории Польши. На особое внимание среди них заслуживают редко встречающиеся виды: *Halictus lateralis*, *Heriades crenulatus*, *Hoplitis tuberculata*, *Ammobates punctatus* и *Bombus jonellus*.

SUMMARY

[Title: Informations on the fauna of bees (*Apoidea*) of Poland in the unpublished master's theses]

About 350 unpublished master's theses on *Apoidea* submitted in the post-war period at several Polish universities have been read and critically evaluated. A part of these papers (55) contains informations on the occurrence of 149 species of *Apoidea* on the territory of Poland. The following, rare species deserve further attention: *Halictus lateralis*, *Heriades crenulatus*, *Hoplitis tuberculata*, *Ammobates punctatus* and *Bombus jonellus*.